297.

ДЕЛО

№ ____

Начато _____ 19__ г.

Окончено _____ 19__ г.

Русская
литература.
Конспект.

1- дентер

инв. 297.

Манас сайканга варыш
учун камылга волун
Жатканда
Кун нуру суйкум чачыран
куткону мунун варчыпан
ваатырыц туркун ойго чолунуз
Сайкандын эпеси вуга кор
Эми качан жонойм деп
коцуну вуга волунун
зыц зыц этин сыр вервеет
Осанац тушкур токтовойтко
Таңалдында соккон желдей
суйунун оту ичте жаныр
Жетишуго ипани жок

5

Ушуга сыдыпчыл эсеси

Сайкал сулуу алыс калын
варыш учун сайкалга
Кам кылын ичтен жатканын
Тортунчу зайын дагы алын
санага минтип ватканын
Каныкей сезин калган кезиэкен
гуло вагын шыц кындан
манаска каныштын айтынтурган
созуэкен
Касиеттту каныкей
Адамдан артык жаралган
туулвайт мындай айалдан
Темиркан кызы каныкей
Кереметту жан эле
Касиеттти вар эле
вопор ишти айтуучу
ийнинде жыпакач вала вар эле
Жацылык иш вопордо
Каныкейдин итини канчы кывыран
мындай иш волмок вопду
купагына шывыран
уну угупат озу жок
Коруно Тургап кези жок

караса козго илин вейт
касиетту айдары
кайда экени вилинвейт
каныкей эми кен айтат
айколум ваатыр ден айтат
Коптон вери мен сага
Айтайын деген кен эле
Алла таала кудурет
сендейди жан жаратпайт дегене
вещ энеге жасканын
дуушар кылат пендеге
эр адамга ваатырым

алтымыш айал кесиптир
вещ эцеце айколум
Торт никени жазыптыр
Тортунчу вуйрук никецис
Жашоосу мунун чаладыр
Торт зайын тан жуулар
мацдайда жалгыз валадыр
кунулук кылат деген соз
ваатырым коцулуцо кетпесин
андан кору сайкал жан
канышка сиздилигин эстесин

На туура деп волвойтко
мандайда жазу каламдын
жыл маалы волду варвадыц
увалы волот адамдын
кат живерин катапын
вир каварын алвадыц
чымыркапын аттапын
же вир гуну варвадыц
айткан созум угуцус
саамактатын кечикпей
эртец жолго чыгыцыс

Азык оокат камылга
вугун камдап вутомун
Аман жолун версиндеп
жыйырма кун кутомун
каныкейдин оозунан
ушундай соз чыккандa
воатырыц аны уккан
вун айтканыц эндеда
кулака сыйчу кендеди

Ойлонун саткан увалын
Мен дагы варатын дейтурам
Ажыке сен варгын дей
вакай менен сыргакты
Чакыртын ваарын алды
Алманвет менен чувакты
Саткапга варын кепишке
Жетин капды увакты
Азепге оозун чайкаган
Алыскы шшти вайкаган

Авакец вакай кен айтат
Кен айтканда дей айтат
Манас менен ажывай
Алманвет учоон варгын дейт
Капганыц мында капгын дейт
ваатыр Манас айкопум дейт
Кун эзеви он волсун
Тун эзеви он волсун
шшицер волун оцунда
учооцорго жол волсун

Ю. Авакец минтин тургандa
Каныкей тургун кен айтат
Ай аваке деп айтат
мен айта турган кен волсо
ваарыцарга эп волсо
варыш кепиш жатканы
жытырма гунго жытопсун
жараткан ишин оцдосо
эч кандай кырсык волвосо
анан уйго жол волсун
Каныкейдин оозунан

ушундай соз чыккандa
кончунук муну уккандa
озуцо волсо туурак кен
вул айткалыц визге эп
куугум кирин кун ватыз
уй уйуна эл жатыз
вул тун отун тацатыз
эртец менен волгондо
кун шашкеге толгондо

вакаг аваң ваш волун
ваатырлар ваары кепишти
Аткопго салам верешти
Тегерете ваатырлар
дасторконго отурун
коңулго акыл топтурун
сыр айайактан вал жешин
кёрткен газы жал жешин
суусунга кымыз ичишин
Тамактанын вутушун

вата кылып Тургандa
Акылман катын каныкей
тиштен айдай жаркылдан
Ак тамагы валкылдан
Артыктыгын вилгизин
Арстан манас ваатырга
ак олгок алып китизин
Камчысын верин колуна
Азык оокат мол верин
ваатырды салды жолуна
Эгистеп волгон ваатырлар

Коштошушун коп верди
Аман варын келгинден
Уч ваатырга жол верди
аркар чыкса жолунан
вирин дагы атпастан
Карацгы тун кирсе да
Жамваштан вирас жатпастан
уч кун уч тун жол журун
уктавай тацды атырын
санан жыпдыс ватырын
Алдындагы туппарга

Кырт этин тупац чалдырвай
Кыпт этин суудан кандырвай
Ишри суга кенген де
Алманвет ваатыр кен айтат
Айкопум манас деп айтат
Апыскы жолду васкансын
Апактан жоодон качкансын
вир жыл отсо арадан
Кар кучко шашкансын
Топопоцдон тоспостон

Ат оргутун апалы
вуткон войду сергитин
гарача кандын шаарына
анан дене варалы
ваатыркыз супу сайкалд
анан кабар апалы
Алмаан веттин оозунан
ушундай соз чыккандa
Айкопуц аны уккандa
Алмаан вет мунуц эндеш

Кулака сытар кен деди
ура журуп койдук деп
тулпарларды чандырды
жатын уйку кандырды
Ошол кесте айкопуц
Оц ~~тисесин~~ войрогун Тайанын
Оц жагына каранын
Сол ~~тизесин~~ войрогун Тайанын
Сол жагына каранын

Аттануну ойлонун
Оң жагына толгонун
ушундетин Турганда
упар шаңшыйт аскада
шаңшыган уну вашкача
Мееримду ун кепгенсийт
Типекти кудай вергенсийт
туст о Турган эрперди
чакыргансын аскага

угулвай уну вашкага
Ошондо манас кен айтат
Ай алманвет ден айтат
Жынар сынду жыйтанган
Жайкалган шивер гулу дейт
Тынчыйнады мени да
шаңшыган упар уну дейт
вугунку жолду токтотун
упарга чыгын варсакны
аталвасак упарды

тузак тартын алсакны
оптурвой уйго жеткисин
капеске мыктан салсакны
Эртени кеч упардын
шаҡшыган унун уксакны
вугун упар виз уунан
вир кумардан чыксакны
Кан манастын оозунан
ушундай соз чыкканда
Алманвет муну укканда
вул аттканын эн деди

Кулака сытчу кен деди
мылтыкты октон ~~вар~~ апатын
оҡуттон чыгын варатын
Кылтактан тузак апатын
упар конор 1н ерине
тузакты мыктап салатын
Илесин истен ~~тузакты~~ упардын
насип вопсо вул упар
Эптен кармап апатын
уйурпон учкан упарды
Качырвайпы вупарды

Цтурлон учкан вул улар
Эц эле сак куш волот
ыкыванга жараша
наситу эргетуш волот
тонтошун учкан уларлар
Жан адамды кыптайтпайт
сактыгы мунун жанда жок
упардан кыра сен волун
капыстан тийсе аткан ок
оцутту мыктан теелесец
Опвос жерге меелесец
Кыраалык менен кармасац

Вуйрун насин волун апвасац
ден ощентин алман вет
Ажывай око оцутко
Эки вет менен кетишти
Кыймылдатпай чон вашын
самаган жерге жетишти
муну мындай таштайлы
Ваатыр манас кавылан
мындан кавар ваштайлы
туура келин ойуна
чыгар деп ишим оцуна
Азынын алын дурвунд

чыкты шри суунун жонуна
аппаната карады
Непер вар деп санады
тегерете карады
терец деп ойду санады
андан дагы ойдопон
чыгып варды вийике
кароочу кароол кийике
воозун алвай мойнунан
суурун алып койнунан
кыя тартып оптурун

кынавына топтурун
вурамасын имерип
вуп куп козго живерип
кара козго салды эми
Алтын ооз дурвуну
кайкалап карап калды эми
Алтын ооз дурвунун
волоттон кыпган савы вар
Алты кундук Жол волео
Жакын дай чы тавы вар
ваатырын кайкалап дурбу сап
ганда

Козун, ирментпей карап калгандa
кара уңкурдун ташынан
итрилген колот вашынан
колоттун вашы туз менен
коңгуролу кушменен
он алты таптак кызменен
мыктылыгы випинин
эр адамча китинин
атышка чыккан эмедей
Жоо жаракты асынын
Камчы верин атына

Кепе атышат шашылын
Он алты кыстын ичинен
сапаваты соопоту
Арыстандай корунун
топ ичинен волунун
Алдындагы мингени
чынычы туппар корунот
15 ат тан вашкача
сын сыпаты волунот
тиген айдай жарк этип
сайкал кырга чыкты шарт этип

Саткан кырга чыгып варды
тискинди ээр вашына каз тарып
Кырдан дурву салды эшин
Канчалык карап турса да
эч нерсе козго ипинвейт
дайын дарек вилинвейт
Андан чыгып ваатыр кыз
воз дового варды дейт
андан дурву салды дейт
тегерете имерин
айланта карап алды дейт

Козу тушун козуно
ваатырын корун калды дейт
Калысынан кавылын
Эксегени тавылын
Оцумву менин тушумбу
Оцопчу менин ишимби
ден ошентип ваатыр кыз
озун озу токтотун
айаваи тиктен таанды
айконум ден вилди дейт
Кепе жаткан экен ден
Жылмаа тартын гулду дейт

Ошол кесте айхолук
вул да козул алвай козулон
Айавай тиктен алды дейт
Кагын койгон казыктай
Копко деере кыймылсыз волун
Сайхалдыгын вилди дейт
издеген чыгын алдынан
ву дагы мытыгынан гулду дейт
сайкал туш тушка дурбу салганда
айавай тиктен калганда
вир ~~ск~~ нерсени вилгенин
Жылмайа тартын гулгонун

Корул турган онвеш кыз
кыз вашчысы алтын кыз
вул кыстарга ~~д~~ кен айтат
Кен айткандa ден айтат
Сайхалды тиктен коргондор
шырп этхенди вилгендер
мен коргонду кордуцбу
мен вилгенди вилдицбы
дурбу салган эжекет
эмилени корду экен
Жылмаа тартын вул гулду

Кай севептен гулду экен
Жургуло эжекеге варалы
Эжекенин гулгонун
Куттуктан виз калалы
Кай севептен гулду экен
сырын сурап алалы
Алдыда чаап алтын кыз
арапаш чаап онторт кыз
вирипен вири отушун
кыс сайхалга жетишин
вирине сала вири айтын

Кувапычыц эжеке
варывыс куттуктайвыс депайтын
~~Алт~~ отус кепин отус кыс
ошолордун ичинен
Жакын корчу алтын кыз
Кердеши менен сырдашы
санаган жакын курдашы
Караңгыда кос тапкыч
капипей жерден соз тапкыч
кырк кыстын мыктуусу
Ар вир ишке шыктуусу
Ургачынын узун экен

Кай севептен гулду экен
Жургуло эжекеге варалы
Эжекепин гулгонун
Куттуктап виз калалы
Кай севептен гулду экен
сырын сурап алалы
Алдыда чаап алтын кыз
арапаш чаап онторт кыз
вирипен вири отушун
кыс сайхалга жетишип
вирине сала вири айтын

Кувапычыц эжеке
варывыс куттуктайвыс депайтын
~~Алт~~ отус кепин отус кыс
ошолордун ичинен
Жакын корчу алтын кыз
Кердеши менен сырдашы
санагап жакын курдашы
Карацгыда кос тапкыч
капипей жерден соз тапкыч
кырк кыстын мыктуусу
Ар вир ишке шыктуусу
Ургачынын узун экен

дайравайдын кызы экен
ургачынын устусу
кыстардан чыккан иштусу
вул алтын кыз супуунун
акыны жетик турвайвы
муну жаман дегенди
Аныктан кудай урвайвы
Алтын кыз эми кеп айтат
Ой эжеке деп айтат
Жылмайын эже кулосуц
коцулду вузун ~~эже~~ мунозуц
Тилекти кудай верчудой

Куткон жездет кепчудой
Жол кепеткан жездемдин
Корунгондой караны
векерге каран турвастан
Жолунан тозун варалы
визтин кылган иштерге
каздашкан душман куйунсун
Жолумду тозун кенди деп
Кан жестекем суйунсун
Токтолвой эже нетели
мында турун нетели

Ойдогу сырды айтырвай
вилин койду алтынкыз
виривис эмес варывс
Жоп тозопу жалпывыс
~~Айчу~~ Алтынкыздын оозунан
ушундай соз чыкканда
сайкалжан мунуукканда
ыраазы волун курдашка
коцул ачкан сырдашка
Алтын кыз ыр ас айтасыц
дурвы салын оптурун

шиш чокунун аскадан
вара алвайт вуга вашкажан
туноочу упар уядан
Алдындагы кыядан
оцутто турат эки адам
ийри суунун воз доцдо
кароондо турат вар адам
Жон адам варвайт алжерче
Аттары турат туз жерде
ваш жагында оттогон
кан манастын аккупа

Омуртка сы он кула
Ойрот то жок чоц кула
Ортосунда от тогон
Алман веттин сарала
Уй куймунчак карала
Эц гетинде от тогон
Аны вайдын карт курон
Уч атты тец таанынын
Эвактан вери мен вилем
Ура нурун келишин
Итри суга туштонун
Туппарларын чалдырын
Уктан уйку кандырын
Туноочу упар уядан
Аскадан верки кыядан
Тузактан упар алыптыр
Чоц кызыка каныптыр
Келе жаткан торотдун
Жолун тозун варалы
Кутун журдук сенидеп
Алдынан тозун апалы

Жаракорум алтын кыз
вун аттанын акыл кеп
ваарывызга волду эп
ваатыр кыздын оозунан
ушундай соз чыкканда
Онвеш кыз аны укканда
Журу, журу кеттик
Кан жездеме жеттикден
Камчылап атын чаввышын
Эки, экиден жарышын

Жакындан кыстар калган
Сайкалдын самаганы
упар ~~куу~~алган уч ваатыр
Аттанын калган кези
манастын зыц, зыц чыккан
Корунун Тургап сурунон
Сайкалдын ноокор Онвешкыз
Журогу чыгын кавынан
опун калчу немедей
Тунунун калды жанынан

виринен вири ото алвай
артына качын кеталвай
Іне Інесте ден коп вершин
Эне, эже токто ден
Айтына Тургансага кеп
Атыңдын вашын вура тур
соз айтавыс тура тур эже
сиз менен кошо варвайвы
коркун Інесте сурунон
Аінапсыз олун калвайлы
калалы вис варывьс

сиз менен кошо варсын аптынкыз
Коркунчан кыстардын
вузунун оңу куварын
варвайлы эже виз дешин
кыстар турат сураныл
вун кыстардын оозунан
ушундай соз чыккандa
ваатыр кыз мунуккандa
кыстардын корун оңдорун
капсаңар мында капчыла
Аінандан мурда опвогун

Алтын кыз анда кеп айтат
Ай эжеке деп айтат
вупар вул жерде турун нетиш-
андан коро уйду костой кетишсун
вупар айткан созду угушсун
кепе жаткан мейманга
камылга кылын турушсун
сайкалжан анда кеп айтат
волунтур уйго кетеверсин
Жоон алын сайкалдан деп айтат
онгорт кыз уйго кетишти
аттарына камчы урун
сайкал менен алтын кыз
ваатырларга учкан куштай жетишти
саламдашын корушун
Аттан тушо канышын
Кучакташын корушун
Коргошундай ээришин
Ак жузунон овушун
Эли журту калкынын
Амандыгын сурашын
Карачакандын шаарына
Жоподу вупар чувашын
ваатырлар конок волгону

Он кун он тун волуптур
волжолду кунго толуптур
вейшенви куну кечинде
Кечки сапкын вешимде
Конок тогу меймандар
тамак ичип жаткапда
Кернеп сурнай вазылып
тамашага ваткапда
Жогоруда кап манас
Катарында сайкалы
сутунун оту капвасын

Ажывай созмор вайкады
Ажывай эми кеп айтаг
Айкопум ваатыр деп айтаг
вистер уйдоп чыккапы
Так он вешкун волуптур
волжолду кунго толуптур
сапарывыс карыптыр
Жетишке уйго жолжурун
сапалуу вешкун калыптыр
Айткап созум эп волсо

Кулака сытар кеп волсо
уруксат версе сайкалжан
Элди коздой кетели
тышкары волул кырсыктан
аман элге жетели
Аманчылык вир волсо
Кайрылып кайта кепербис
кечигип капсак кепчудон
дувай сапам верербис
Ажывайдын оозунан
ушундай соз чыкканда
ваатырпар муну укканда
козунон козун алвастан
жургонуно канвастан
вирин вири карашын
Токтолвой ойду санашын
виринен чыккан довушжок
унчукпай ваари капганда
Ажывай кецеш салганда
Алмамвет ваатыр кепайтат
Айашжан сайкал депайтат
Каттан журчу кервенден
Керек жарак вергенден

Амандыгыц сурарвыс
сурап андап угарвыс
Эзенчилик вир вопсо
Катточудан кат жазышып турарвыс
Шарты вопсо кепервис
Кепвет кокус кечиксек
Севептен кавар верервис
Сагынганы жазылвай
Алвыргап журок вазылбай
Алаолоп тургап сайкандын
Атын вулут торгоду
Сапары карын кеткенсоц
Жоон вервеске волводу
Вугун кечке аташым
Жол азыка кам волсун
Эртец кун шашпеге кепгенде
~~ун~~ Каттышыца жол волсун
Дасторконго жайнаган
Дутум тамак котулун
Туноцо жен кетишке
Кызыр веепер сотулун
Ваатырлар коопуначышкее
Энтиккен коцул вазышка
Ырчылары ырдашын

Сайкал кыстын доорунда
~~чертин комуз~~
Комуз чертин Жыргашын
шарапка кызын алгансоң
пикирин айтын сырдашын
витчилери витпешин
савыр кылын Журбосоң
сугу отупа куйдешин
тун Жарымы оогончо
ырчылары ырдады
шапар теен Жыргады
тарта верин демигин
вазылды эми сурнаты
Тамаша ойун вазылын
шаттанын коңулачылын
варысы Жай Жайына Жатышты
Татту уйкуга ватышты
шашке маал волгондо
~~Ж~~ ваатырлар Жоного калды
Жондоштору сайкалдын
Коштошун кетти жавылын
Эртеви кечти шиянок
Эч нерсени кеневей
Ак темир зоот кийишти
Жоого чыккан эмедей

Туппарпарды миншиш
таласты костой жолжартын
узак жолго журушту
ошол кесте кыс сайкал
Кул азык оокат молалын
он онвеш кыстан кошчалын
узатыш учун ваатырды
казава колдо калкылдан
келе атышат варысы
кара жол менен шартылдан
ангеме созтон аттышын
конкулоц оскон вулкыстар

Коквору деп вирин вирутортышын
узонгусун тевишин
вирин вири эдишин
ваатырларга жете алвай
узонгузу хагышын
узак жолдо жарышын
виринен вири отушун
ке вуро узан кетишин
жакындан варат вил кыстар
ат чавылдай жетишин
тушжарымы оогондо

нак Эпе вешим волгондо
ийри суунун чегине
воз довонун велине
Какын калган кезинде
воз адырдын велине
чынар терек копуно
коштошун кошаттмака
Эки жака волунун
ос чегине каттмака
Атан вулар тушушту
Эт вышымча волунвой
Аттанар атак ичишти
Коштошушун кол верин
волунун тушка кетуго
вир вирине жол верин
Эки жакка волунду
Кавылан менен сайканга
волунуш кыйынырак корунду
Кыстар кетти аттына
кепсе ден жестем дайыма
Сайкандын ачын коцулун
апаксыта соз аттын

Соз аттканда тез аттын
Ичтеги сырды сырдашын
Зыңкылдашын ырдашын
Атаны арман дунуйо
Арвыды мсенет кунуго
Кимдер Жетин ким жетпейт
Шум дуйно сенин тувуцо
Обматы келген вуронун
Иши мунушкердин кушундай
Алыстан вуйрун Жестени
Алла таала Назуцц веле ушундай
~~Эрдикт~~ Алла таала кудурет

Эрдикти верген Эжеме
Шердикти верген Эжеме
Алышын отнол кулуго
Алыстан вуйрун Жестени
Атаны виркем дунуйо
Эжеке аргымак минин Тун кайсаң
Алганыц кепин вир жайсаң
Ал депе сонун Эмесни
Айчылык Жерден сыйлашсаң
Эжеке кулукту минин Тун кайсаң
Жестекем кепсе вир жайсаң

вул деле сонун Эмеспи
Жылына кепсе сыйлашсаң
Алыс болсо мейличи
Туволугу тус волсун
Мындан дагы артыкча
вашыңарга вак консун
вактыны вергеп варкудай
валаны дагы версинчи
Ойлонун Жургон Эжеке
Тилегиң Кавыл келсинчи
Ашвай кантип койосуң

Алдыңда вийик ашуну
корвой кантип койсуң
Маңдайга Жаскан Жазуну
арапаша татасың
Тайту менен ачууну
Жайлонун корку ачылат
Жайкалган шивер тор менен
Отун кеткен кундоруң
Эжеке кайрылып кайта келвечен
Айдай сайкал ваатырың
Айкол жары келгенипе сүйүнүн
Элипе кайта кеткенче

виглизвей ичтен куйунун
бирдаганы кыстардын
кунагына кирген жок
торосу чыкпай оюнан
ичи куйун волду чок
волунвой вирге журуго
вун турмуштун шартынок
Айдай сунуу сайкандын
Телегети тек экен
Аты затын волвосо
Аламда жок шерэкен
Жан жаралган адамдан

вагы ашык неме экен
корунушу сайкандын
вашкача экен адамдан
Карачанын эпинин
вактысына жаралган
Жалгыз озу жалпыга татыр
вир озу мицге ~~тоатыр~~
Аламда жок ашкан ваатыр
Кол салын коркпой кимдер татыр
ирекси айвы кунву випалвайсын
Коз уалат тике карап коралвайсын

Кундор отун айга жетин
Айлар отун жылга жетун
ваштан от кон кундоруцай
Кайрылвастан узан кетин
валалык кундор отун кетин
Сайкалыц калган кандыка жетин
Кызматынан калкка жагын
Калкына душман кептирвестен
Тынччылыкта элин вагын
Айдай волгон сайкалыц
Корунущун вайкагын
Кара кылды как жарган

Адилетту кан волду
Аламда жок ваатырден
Атагы элге дац волду
Эгерим душман отапгыс
Ашуусу витик век экен
Карачакандын элине
Сайкал аттай аркавел экен
Эгерим душман ~~отто~~ кече алгыс
Агыны катуу суу экен
Карачанын элине
Сайкал орнотупу туу экен

Айдай сайкал ваатырга
веттешин душман келе алвайт
девдинге кылын келсе да
веттешкен менен жеце алвайт
Айдай сайкал вашында
жан жокор кыстар кашында
куугум кире кун вата да
Эпдин алды жун жата
манасты узатышкан вул
уйпоруно келишти
минин келген аттарын кыстар

Ат ваккычка вершти
муну мындай таштайлы
Таласты костоп веталын
ваатырпардын кеткенинен
Айан вастан жол журуп
Атаатаваат мол журуп
ваатырпар келе жатканда
Айкол ваатыр ~~де~~ кенайтай
Ай алман вет денайтай
мынаву Турган когорун

Катыцго дезем тал векен
отун кеткен мурунку иш
сенин капарыцда вар векен
вул жерди айтат текелик
сайкалдан качып чувагыц
возун келген кекенин
висти айланта чувакты
кыс сайкал келип куугалжер
вул окоопо тацыркал
вистер карап тургалжер
козуно висти илвейт деп
ким экенин валвейт деп

Ачуу келин сайкалга
манас менен сайкалдын
сатышкан жери текелик
волот учту сыр найза
матышкан жери текелик
Акылы артык кыс сайкал
Акыреттик жар волун
келишкен жери текелик
чыл вырыц куру кетет деп
тай вуурулду тартууга
вершкен жери текелик

Аткон манас ваатырдын
оозунан вул соз чыкканда
Ажывай менен алманвет
ушул созту уккандa
Алманвет турун кенайтат
Айкопум ваатыр денайтат
ваштан откон иштерди
сандыквы ваатыр ээсике
сайкандай ваатыр сулуну
насип кылган озуңо

отконду козгон сенайтсаң
менинда элези кенди козумо
Аттkан созум эп волсо
Кулака сыйар кен волсо
Ак жолтой жерге тушолу
мазарлу ытык жер экен
Атан кымыз ичепи
~~Алм~~ Алманветтин оозунан
ушундай соз чыккандa
Ажывай менен кан манас
ушул созту уккандa

Айконуц турун кен айтат
Алманвет ваатыр ден айтат
вис васiырын кенген жер
Айланасы тохой чер
шацшыган куштун ундору
Жынардай жыттуу гулдору
Карачы, аркыран аккан суусу
ичинде аппак куусу вар
ийинин турган жагы вар
турпу жемиш вары вар
Жыттасац жынар жыттонган

коргон адам суктанган
туру адам вейиш и
текеник сонун турвайвы
вун жерге тунон отпосок
висти кудай урвайвы
Карачы тепегейи тец экен
муну текеник мазардеер экен
Айконуц минтин тургандa
ушундай соз урганда
Ажывай менен алманвет
эки жагын карашын
турпу ойду самашын

текеликтин сецирде
Алтын кумуш кепи вар
Кеп воло турган чепи вар
Асхасында аркар хулна ойногон
Адырын тулку жойлогон
Кол жерлерди мен кордум
Аларда мындай волвогон
Мыпаву турган кок сецир
Жайы кышы жел экен
Сецирдин нары Тумшукта
Тике ойдо вел экен
Ошол витик ашуну
артак ашуу деер экен

ден айлапасын карашын
Ар туркун ойду самашын
ваатырлар аттан тушуш
Жан ваштыкта вайланган
~~турдолгон тамак ичишин~~
вал кымыздан ичишин
дасторконго ороп
турду тамак вары вар
тойо андан жегенде
тандайдан кетпей турган дамы вар
тул парларды чандырын
Жатын уйку кандырын

Таздагы шамал дирилден
Асманда жылдыз вирилден
Камыштын вашы шуудуран
Талда торго чундуран
Азан маалы волгондо
вазын сууга варышын
суудан даарат алышын
Кыл торкодон жай намаз
Жерге жайын салышын
Эки ирекет ики парс
вагымдат окуп алышын
Этуп кеткен вайгапвар менен
Куран окуп салышын
Жака венде мазарга
дува кылын калышын
Гул азыктан тамак жен
откондон айтын виртонкен
туппарпарды минишин
тапасты костойжол
узак жолдо журушун
Адыр адыр вел менен
Ашуусу вийик тоо менен

Завага

Асыресе видеоге белгісіз
тұлғаны видеоға түсіруге қатаң тыйым салынады.
Қағида ережені нұсқаушы
қызметкер белгілейді.
Ережеге сәйкес
белгіленген
қызметкерлер
қызметтік
міндеттерін
орындауға
байланысты
қызметтік
ақпаратты
жария
етпеуге
міндетті
қызметкерлер

Жата кайсом жамваштан
уйкуга козум кетиптир
Которулуп жатпастан
Оц жамвашым талыптыр
Чоочун кетип ойгонсом
Агарып таң калыптыр
Ажыке созту туштон коскодук
вир жерсе сезген окшодук
Ажыке жаш кестен вери вир
Жигиттик доорду вир сурдук
Жакшылык волсотең кордук
Жамандык волсотең кордук

Ортого тушкон олжону
Кайсы маалда вис волдук
вири вистен, вир и вис
Коцулувус калган жок
вул жалганчы дуйнодо
ушунтул отсок арман жок
Жакшы жакшы тушкорсоң
Же вирдеке сен вилсең
айта койгун чыныңды
Жашырвастан сырыңды
Же волвосо ажыке

Коргонду аттпах ырымы
Алмаи вет минтип турганда
ушун созту урган да
Ажывай турун кен аттаг
кен аттканда ден аттаг
Таңга маап туш кордум
тушумдо сонун ишкорду
Кан манастын копуна
вир карыа верет кетиак
Канькейдин тушуна
коңгуроолу куш конот

вуга окшогон жакш туш
Кандай эрге туш вопот
тунзугуно Каныштын

Алп Каракуш конунтур
Аны коргон каныштын
Коҗулу куунак волунтур

узугумун устуна
Ажыдаар сойлоду
тиитин койсо жан кишу
Ааламды турат соргону
Ажыдаардын сурунон
Жанына варган волводу
Оҗ капшытын тушунда
Арыстан турат чамыны
Каташа кыпса вирадам
Жечени турат камыныу
Аныи жондошу экен кок жол
вуга тийген оҗ волвос | ворс

Айланайын алмаңвет
вул коргон тушум кандай Тум
вул коргон ишим кандай иш
Айланайын алмаңвет
Жоорут коргун тушумду
оңдоп тур кудай ишимди
манах менен алмаңвет
ушун созту укканда
Ажывайдын озунан
Жакшы тушторгыкканда
гулун ийди шаңкэтин
Тийген айдай Жаркэтин

Тетрадь общая
Арт. 5206-Гр. 96 листов.
Цена 41 коп. ГОСТ 13309-79
Ингурский ЦБК

ЦБК

Гулун Токтоган Жерге
Тестин 1080 сан
Бир 1 Жа Тегет 380 сан

инв. 287

ТЕТРАДЬ

для Манастан узу жуу

учени 2-центер класса

школы

8, Сейдана

Куцгуронун сутпогон
Кутут тарткан эмедей
Жылмайын асты куп-вогон
Кургондун сырын вил-вечен
Азан тарткан эмедей
Арсан этин гул-вогон
Ажывайдын оозунан
Жакшы тушгор чыккан
ваатырын аны уккандa
Катыны эркек туун койгонсуз
Эркек вала войтатин
Жыйырма вешке толгонсуз
Валасыс волдум дуз
Ичтеги кутут васыйын
Жаркыран коонуачылын

Актколуц ваатыр кеп айтат
ой ажыке деп айтат
тундогу коргон тушуцус
Оцолуптур ишивис
тушуц туш кепвестен тушкенсин
виро волсо мицге татыр
Ала таала эркек уул версин
Аман уйго жетели
Алты торпок торт тайды
Кудайы кылын отолу
ваацайы кымкан торкотон
Жаватын ажы жолуца

дувандан чыккан кулукту
Карматайын колуца
Алманвет анда кеп айтат
Кеп айтканда деп айтат
Текелик чоц мазар деп
дарт волсо ичте вазор деп
Тилек кавыл кепер деп
вытыктуу мазар верер деп
Текеликке виз жаттык
куран окуп мазарга
турдон даам вистатык
Тилеген тилек келиптир
ырайым кылын жараткан

Айколго вир уул вир кыз верит
туувазым деп уул кыз
Каныкей Нурчу камыгып
чиркей чымчыка вергенваланы
вервейт деп вир кудайга тарыны
райым кылар векен деп
вир кудайга Жалыныл
Каныш тын тилеги кавыл волу
Жакшы уул Жакшы кыс
каныш ка верип койунтур
версе кудай тилекту
сутундурсо широкти

Каныкей саткал катынын
тууса эркек ваатырым
Озуңдон откон шер волор
Аламда жок эр волор
туула элек валага
азыртан атанын вагы конунту
Тушуңо карай менайтсам
манастан эки эзе артык волунту
тилеген тилек келинтир
туула турган валага
манастын сурлорун азыр
веринтер

Кудай ~~дыр~~ верер валасын
аныкем ытыкту Жерден корунгу
вун Тушуҥ аны туш волду
кавын кепер иш волду
виринчи жолу аныке
туш кордуҥ ву деп сурадыҥ
апда Кандай туш кордум
аны мен айта алвай Турамын
айтпаска менин чаарам жок
Откоспойун увачын
Оозум ватпай Таптанын
Айтпай Турдум сактанын

Тушуҥ Тушкур Туш волду
Кара жанга куч волду
Талаалап качып калыҥ эл
калка завып иш волду
Жердин жузун вервеген
Кумрскадай жан волду
Газасы жок кара жер
Жердин жузу кан волду
Кандай чыкты вилведим
Кан агып турду салалап
Канды кече чанхылап
Адамдар качты Талалап

вуркуттон качкан чымчыктаст
вуро чогултун куун келет каманан
Келин кыз кетин аманы
Козунон агын жканду жаш
Кетин канды караны
Калдатган калктын ичинде
Ортодо веш алты чынар вор экен
Ошондо турган калыкка
Нур веруучу ал экен
Ал вир калыпта турвады
ирсци учун чынардын
вучуру жок кцурады

Аны коргон калатык
Тиктен туруп тац волду
Адамдын жузу корунвойт
ворону, жок чац волду
Асмандын ветин вервестен
кара вулут кантады
Нощорлон кутган жаандан
вирин вири таппады
Кутугун эл олгон жок
арац кудат сактады
Очургон элге ээ вервей
Тоо вашында орт куйду

тушу кепгенин агызын
Озон ыпдый сеп журду
Агыскан сендеп чыга алвай
устундо вытпылдык урун эп журду
Алманветтин оозунан
ушундай соз чыканда
Ажывай менен айкопук
ушул созту укканда
Арстан манас ваатырык
токтото алвай акылын
ачуусу кепин арвайын
Ат ичкендей сарчайын

Алманветке кен айтат
ачуусу кепин век айтат
уктап туштон коргонук
Керемет менен вингенин
айтпай койгон вопову
туштон коркон оцову
Мандайга жаскан ши вопсо
коркон кудай койову
Алла таала жасканды
Куп пендеси корвойву
Ажалы жетин кун вутсо
пендеси шорду опвойву

Мацдайга жаскап шорволсо
печара пенде корвойву
туштон коркун айтпаган
корвогом алмац сендейди
тоо вашында орт куйсо
ортой оорчуйт экенвис
озон ыздый сел журсо
Жоо ветинде бекенвис
орт жагат визге вашынан
вала кезек жашыман
Капыц жоого капталып
откостум дапай вашыман
Капыц Жоо менен Кармашып
Ажыдаардай арвашып
Озу кенген душмандын
Азавын колго вергемин
Ощентип жоону жецгемин
манас манас волгону
манас атка конгону
душманга тиркин верведим
Катылып келген капыц жоо
корводум мени жецгенин
Кумурскадай жан корсоц
Кантан кытай кепери
Качканды вуркут чогултса

душманды вистер жеҗери
кара жерден кан кечсек
катылып келген душмандын
эзевин алмаҗ таппайбы
душман вистен кырылып
каны суудай акпайбы
~~4~~ Торт веш чынар куураса
душмандын ваатырлары олбойбу
казасы жетип кун вутсо
о дуйнону корбойбу
Алтын вашым варында
Алман вет чувак жанымда
сыргак вокай варында
Каптан келген душманга
вастырвасмын жеримди
вагынтпастын элимди
кыс келин кара кийчени
капкы волун тынчыкта
жаркылдап ойнон кулгону
туш жоорушун айтышын
Акчеме созго ватышын
вирин туш ~~ини~~ ко суйунун
экинчи тушко куйунун
душманга тискин вербейин
ваатырлыгы вилинин

вуудандарды каргытын
вастырын жолду арвытын
мин дового кенгенде
тулпарларды чандырын
Эс алын уйку кандырын
Аттанын, тулпарларды
Тапасты костой журуш
отун, туш оогондо
вешим маалы волгондо
Атылга жетип келишти
учурашын кенгенге
ызык салам вершти

Куугум кирин кун ватын
Эпдин ваары вут жатын
Эртец менен волгондо
Кун шашкеге толгондо
Азелге оозун чайкаган
Алыскы ишти вайкаган
Олуя заада акылман
Кок тулпарын чайпалтын
Ак сакалын жайкалтын
Отлонвот акыл кенедей
ушуну кылгын дегенсин
аттын койгон эмедей

Ак воз в сени айдатын
Алтымыш ирик жайнатын
виринчи коргон тушуңо
оңоагон сенин ишиңе
мына ушуну сойолу
кары менен жашынан
вата алып койолу
Алты торпок 4 торт тайды
кудайыга сойолу
деп ошентип аваке
керемету жан экен

Айтыр вастан вилиптир
волор шути туйунтур
мойнуна вурчак салынын
вала тилен ваатырга
жарат канга жалынын
жакшылык каалап калкына
ийгилик каалап жанныга
жанны вата кылышты
откосушун кудайы
санаасы минтип тынышты
санапуу малды сойдурун
кемсгени ойдурун

казан казан эт салын
эт вышырын жаш валдар
талыкпастан от жагын
кандайган калкы чогулун
отурушту дового
карынары нарк айтын
вир вирине жолоно
ваатыр уйдон чыкканы
Авакец жыйдырыптыр кымыстан
Авасы вакай Турганда
ваатырыц айкол ырыстуу

Чогулун кепген калыц эл
вал кымыстан ичишин
вавырашын вакылдан
Ацгемеге тушушун
эт жешин калкы тарады
эч нерседен камы жок
тын дыргансын сананы
Жайлоодо вейкут жаткандa
ыраатын корун жайлоонун
кол кызыка ваткандa
чакыру кагас каталын
кат алганда ваталын

Айтыпу казак чегинен
кохчо кандын эпинен
шаман тору ат минген
кып торкодон тон кийген
кызып тору жаш жигит
кок супоосун ворку вар
чакырын кепген аппивар
кайаша кыпган адамга
карманашар шарты вар
жолворс журок таш вилек
ваатыр экен вадырек

Оторвай ваатыр менминдэ
чакыруу кагас мен алып
айылына кендим деп
салам айтын сыргака
жазылган каттты веринтир
алик алып вул сыргак
кан манаска кепинтир
жоон алып айкондон
мейманды ээрчитин уйго кепинтир
Оторвай кепин капманастын ордо
кепти салып ортого
ваатырыц айкол кеп айтар

~~Кен аттканда ден аттат~~
Чакырын кенген жигитке
уч кундо варам ден аттат
Кызын версе кутого
Кокчоо ваатыр каныцыс
уч куну кутун турушсун
вистин ошондо вопоткалы
жоовун угун ваатырдын
Оторвай кетти элине
казак капктын чегине
санапу уч кун отунтур
волжогон кунго жетинтир

Атагы кеткен апайга
даңкы кеткен дапайга
урмоткан деген сулуу кыз
ургачынын узу эле
Кокчоо кандын кызы эле
чоң Теринин оону эле
Ак эркеч каныш виртуучан
урмоткан каныкейдин жеени
чуп уйпон кыз версе
Жек жаатын чакырган
вашынан кенген нарк эле

Кызга кийт кийгизген
Ага тууган сайт эле
Акылман катын каныкей
ургачынын устусу
зайын тан чыккан иштусу
вир тууган жеени урмотко
менден велек волсунден
дос душманы корсунден
вашайы кымкан кылторко
Кемсемен койнок тигиптир
Этегине вермет тагын вугуптур

Кыз кенин дин иштуусун
Тандаманд устуусун
~~т~~ чакырын кенин иштетин
Сапака жазан шайыдан
Кыргачына Кок живек менен кайыган
Сапаканын кыргачы
Кызын жез менен дилден
Арапырын онор пендеден
Ипечектин кашына
Сапаканын вашына
вермет шуку тактырын
вурооно тагын корушун
Кыз кенин дер жактырын

~~в~~ Тандамалуу чеверге
Тиктирди вунгары тердик кок жендик
Айлынан чебер таптырын
вунгарынын вурчуна
Алтын кумуш чаптырын
кок жендиктин озуно
Живектен чачык тактырын
Корпочо тикти макмандан
Кумуш чанкан кутушкан
урмоткан жесним минсиндеп
Тапажеликти випсиндеп
Кок кашка жорго жавдыкан

вере турган сен алын
Керектусун кон алын
карацгенге жуктотун
устуно кымкан жаптырын
ицгенге живектен нокто такт
дос душманы корсунден
Аземин жандан артырын
Жети кепин жети кыз
канынкейди эки жактан коштогон
Ортодогу канынкей
ур кызына окшогон
Атанын чыхты атындан

Азенге оозун чайкаган
Алыскы шуйти вайкаган
Олуя заада акылман
Ак сакалын жайкалтын
Кок тулларын чайналтын
Алдыга тушун жол ваштан
Айкол алмаң сыргагы
вастырын жандан чувагы
Кырк горосу вирчин
вараткан тойго увагы
Кадырлашын сыйлашкан

урмат волот ву дагы
ырчылары жандашын
Кокчолун кызын мактого
айтар созун камдашын
улак ден торпок сойди оозуна
виринчи озум таштайлден
Темирвек кепет когорун
иңгенге кылкан жалтырын
Кара иңгенди жетектен
Кепин кыздар кепатат
Кара тоону этектен

вупардын кепе жатканы
кувалычтуу шаң волду
Алдынан туура ото алвай
коргон адам Таң волду
Муну коргон адамдар
Тике карап коро алвай
Журогу даавай суроого
Ким экенин вилe алвай
Айткан уч кун волду деп
волжогон кунго толду деп
Кавылан манас ваатырдын
Кепе жаткан кези деп
Алдыдан тозун чыкпасак
кана волор озу деп

уцун дегтер
~~4~~ 407 сан
~~вирилти~~ 1080 сан ~1
~~кинти~~ 407 ~2
~~1487~~
1487
~~вардыгы~~ = ~~1487~~ 1487
3-дегтер 250 сан ~3
1487 + 250 = 1737
+ 240
1977
4-дегтер 240 сан
вардыгы = 1977 сан
г3 дегтер — 1152 с. пр.

33

инв. 297.

ТЕТРАДЬ

для 3 - дентер

учени 43 ч 1 д 4 класса

школы

Сигдана

вайагы кат жеткискен оторвай
Кок кашка атты минитир
Кароол ташка келинтир
чыгын варды оторвай
Кароол вийек тоосуна
Коз жет печен зоосуна
чыкканы тоонун вашы экен
кетпечен мозгу таш экен
Антын оз дурвуну
вохун анвай мойнунан
суурун анын койнунан
вурамасын шерин
вункун коско жиберин
оторвай дурву салынтыр
кайкалан карап колынтыр

Жоп жонду кырка караса
Кепевиден сапаса
Каркындан учкан карга жок
Куркундан учкан кузгун жок
Андында моцгу ээриди
~~Кору~~ Кутконум Неге кепвейтден
Капаланын кейиди
Вир азга турун ойлонун
Оц жагына толгонун
Оцдон цурву сапды эми
Ойрот то жок оторвай
Кайкалан ~~ди~~ карап калды эми
Карап турса оц солдон
Чац чыгын калды чоц жоп
Авайлап кайта карады

Кепер мейман чацы ден
Ичинде ойлон сапады
Авайлап карап отурса
Кор дувурт атын чацы экен
Кутун жаткан мейманды
Кепе жаткан чачы экен
Аны коргон оторвай
Шапа-шужа ат минин
Ат мингенде ваг минин
Эки жагын каравай
Чаан тушту тик ылдый
Оломун ден санавай
Оторвай келин калыпты
Кепе атат ден мейманда

Кокчоого кавар сапыптыр
Кан манас кепет дегенде
шапа шупа ат койун
ат койгон до вот койун
вирчы менен чоорчу
кужундан атка миниш
купукту минген эрэндер
мен тозомун дегендер
виринен вири озушун
Кан манасты тозушун
кан кокчоосу вашында
Жигит тери кашында
вирчыпарын вирдатын

Кернеп сурнай тартырын
опоцун аттын казактар
Аземин жандан артырын
ваатырды тозун кепиптир
ан кепаткан упагын
тартырын манас вериптир
аттын арасы шац волун
манастын эпи кепдиден
казак эпге дац волун
Ат атка тийвей жугурун
Киши кишиге тийвей вурунун
тушурун аттан альшты
Жыйырма уйго волунун

Сары арканы жердеген
Сандаган казак эл деген
Муну каздашкан душман жеп
Данаста кеткен авасы
Кокчо кан манастын ванасы
Кырка тартын кончону
Сары арканын оно экен
Аккан суунун воюэкен
Арасы апты атчавым
Катарпан капкы конуп
Узатмака кан кызынан
Камы Тегиз волунтур

Жер очокту каздырып
700 казан астырып
Кучту вопсун арак деп
Куч ападан салдырып
Уч эпиге кепгенде
Узун узун апдырып
Карыкпар ичсин деп
Вещ жуз чанач кымызды
Жыпкычыга апдырып
Даатду кымыз вопсун деп
Жал менен метиз салдырып

Токсондон веени сойдурун
вышыртын этти койунтур
вей вечора карынтар
Эт вышырын Тойунтур
Астык кыпат вун эт ден
Жуз эки ирик сойунтур
чакырынган мейманга
турдон тамак койунтур
~~ва~~ Жаңы келген мейманга
вата типен мансоймок
Авантан калган нарк экен

казак кыргыз сант экен
Алты ак воз веени алдырын
вата типен сойдурун
мейманчылан келгенди
отус уйго кондурун
Керткен газы Жан койун
~~Ак~~ сыр атака ван койун
дуйум оокат даамын
Тасторхонго Топтурун
Жаш тары ичин аракты
улгайган кары кишиге
Арак вуга тамакты
Кымыз ичин кызышын

вуткон войу ызышын
Коргон менен винчендеп
Акчеме созту курушун
Жаштары кызын арака
Алдыга коргон Тамака
Шывырашын сутпошун
Ичтеги сырды сырдашын
Кыз отунда ырдашын
Атака арак кутдурун
Аркы терки сундурун

валдысы сунун жесте ичин
аркы менен вешти ичин
вул дунуто Жалганда
мындай чуплот корвогон
омур вою арманда
арак ичин кызышын
вуткон войу ызышын
ырчыпар ырдан вазылды
Кокуну кирду адамдар
кун тийгендей ачылды
ырчыпар ырдан Тонапды

шай вел вак Жуз аарчы
Айавастан мол алды
ке вуроо Журот эшикте
экиден вирден талалан
ковуйдо Жатышты
арак уйку арапан
Так кашкайтып киргенде
Жерге Жарык Тийгенде
Жаркашка сындуат
кыл торкодон Тон кийгенде
вашында кок супоосун
Жанылык айтаралпи вар
Мен Жарчымын, Жарчымын
Кан айтканды мен айтып
каапаганым алчымын
вугун волот атчавыш
Каапаганын
Атчавышты вар
Армандa корвосон
ден ошентип
айтыпдын вуп
вашынан

аагына варыптыр
мунду уккан адамдар
айтылган созко каныгыр
кур кетпестен вуншарчы
вепвак тонду алыптыр
чавандостор ал кесте
кулуктордуу суутун
вайлан шаткан кезиэкен
ушул шердеп чаватден
шерди чалдан шаткан кезиэкен
Арвир атка валаны
калдан шаткан кезиэкен

санап жылдыс ватырын
уктавай тандыатырын
чыфм этпестен тун сактан
чавандостор ат таптан
вуйруса вайче аламден
алвай кантип каламден
шетпей калсам вайче
калайманды саламден
чавандостор дувурон
вир кудайга жалыныш
ос ветинче гувурон

Куто кыска кепгени
Алты кунго толуптур
Жамбы атышты кототур
вугун ат чавышы волуптур
Ат кепе турган мароого
Жашы менен карысы
варды эпдин варысы
вирден вана минчизин
мароону костой жургузин
чавандостор жандашын
чаптырууга аттарын
Алкепатат камдашын

~~во~~ Алты жуз атты чогуптун
ат атдоочтор кетиптир
атдана турган жерине
туш оогондо жетиптир
вирипен вири озотден
Ке вуроо жарым жолдон кошот-дон
Каапан эпдин варынан
Капыс койду карыдан
Капыс волун вермеке
ат менен кошо кепмеке
уч кары турду учтерге

Жолдун чети туш жерге
вул учоо ас Кенгенсин
Жана да учоокетти вул жайда
Ак сакандуу унгайган
вирин чи аттын вайгеси
Эки жуз кой нар экен
Жуктон койгон нарына
Аттын кумуш зар экен
Экинчи аттын вайгеси
Эки жуз кой он веш ат
муну алган адамдын
Коцуну вопор авдан шат
учунчу аттын вайгеси
Эки жуз кой он эки ат
он эки атты минал вай
Аттоону пулга сат
тортунчу аттын вайгеси
Тортунчу аттын вайгеси
2 эки жуз кой он кундус
муну алган адамдар
Омур войу ишкыпчыс

вешинчи аттын вайгеси
Жуз эпу кой он кунан
чавылган аттын чандары
вопун кетер кон туман
Алтынчы аттын вайгеси
вир жуз кырк кой он вешь
ушуну кылган каныш ве
вопор векен ишике
Жетинчи аттын вайгеси
Жуз эпу суусар он вешь кой
арувакыт ушунтун
верин турса жакшы той

3-дептер
2 Фосан

инв. 297.

ТЕТРАДЬ

для 4 дептер

учени Манастан 3 унды класса

школы

Сейдана

Жалчыс кыстын тою ден
ченемсиз малды сойуптур
тортулук малды айавай
вайгесине койуптур
кан кызылын тойунда
ушундай волмок адаты
вирден санап отурса
адамдын жетпатт санаты
кундус суусар сулоосун
мындан да ченсиз сатыптыр
алавыс ден ушундан
чавандостор аттан жатын талыптыр
виринчи кенсе меники
тискининен алсам ден
жетелен алын атымды

так мароого варсам деп
насип вопуп вуйруса
Кон вайгеден алсам деп
калыҗ эл турат жорданын
виринчи кайсы ат кепсі деп
жол карашын тацданын
чавынган ат тар кепгиче
~~тарат~~ ычкан аттар вайгеан
таратын элге вергиче
шашын турат калыҗ эл
меники мурда кепер деп
виринен вири отушун
ашын турат калыҗ эл

кырга чыга калышын
кырдан дурву сальшын
доҗго чыга калышын
доҗдон дурву сальшын
тиктеп турса калыҗ эл
жерди туман чалгансын
тушун туман калгансын
уйунгун калыҗ чаҗ чыгат
Калваса атым арта деп
карагандан жан чыгат
уйунгун туман волунвойт
Канчалык Каран турса да
чаҗдан аттар корунвойт

Жарданын тургап калыҗ эп
аш вышымча карады
волунун чаҗдан чыкканда
Кайсыл ат деп санады
Авайпан тиктен отурса
Кан манастын ак купа
Омурткасы он купа
Оптотто жок чоҗ купа
Калыҗ чаҗ дан волунду
учкан куштай зымыран
Канаты вардай корунду
Оозун жайса ак купа

васкан жери выркырайт
Жолум уйдой даҗканы
устундо минген валанын
товосундо чыркырайт
сурдугун туйак тайген жер
Кол арыктай сойулат
туйагы туура тийген жер
Кемегедей оступат
Жаны варым ак купа
устундогу валаны
тартыр вастан тискинин
Ала качып дыркырайт

Тутака тиштен таштары
Талкан волун выркырайт
Жанываарым ак купа
Ченсиқ купук мал экен
Астына атты салваган
Мунун мурунтан наркы вар
Вактыга вуткон ак купа
Учкан куш тай закымдан
Карап турган кон элге
Келин канды жакындан
Купандай купак жанырын
Куйундай жерди сапырын

Жывыттай жону корунун
Калыц аттан волунун
Кырк кунчулук алыс жол
Чолго минген мал эле
Вузун найза сундурган
Жонко минген мал эле
Кутун турган орттонун
Чокко минген мал эле
Алдыга атты салваган
Жанываарым ак купа
Артыктыктык жайы вар эле
Атыщка кирсе ак жолтой
Вактыга вуткон мал эле

Кокулу кокко виринден
Куйругу желге дирилден
Тасмадан кылган Тискини
Эки колдо карышын
Келе жатат ак купа
Учкан куш менен жарышын
Аны коргон адамдар
Манас манас вакырды
Манастан ураан чакырды
Очнос вопун Тутогон
Чу укканда кучогон
Верин жургон кудурет

Кан манаска вериптир
Виринчи жолку вайгеге
Ак купа чыгын кепиптир
Ак сакалду карыя
Адамдан чыккан опуя
Авакеси Эр вакай
Ак купаны чылвырынан алыптыр
Ээрин алып жайдактаир
Кургат мака терлерин
Жетелен авац калыптыр

Экинчи жолку вайгеге
Сакандары вир кучак
вуудайык кандын муз вурчак
Шаман тору аты экен
аты шаман тору экен
Жеткир вей чуркап келатат
Куйундап вуткон мал экен
Аты шаман тору экен
вактыга вуткон мал экен
Аты да шаман тору турвайвы
заты да шаман тору турвайвы
Экинчи жолку вайгани
Алган ээси тунвайвы

ден ошентип калыц эл
тиктеп турат жарданын
чуркашына вуп атын
куйундай ден таңданын
эми дагы кимдин аты келеде
кимге кудай веретден
караган эл дуундап
жол тиктешет чуундап
кырга чыгып карашын
учунчу келе жаткан ат
кимики ден талашын
кос волжолу жетпеди
дурву салын карашын

дурвудон корду ата век
Элге айтаг мындай кеп
Эр урвунун аты экен
капырай кандардын атычыгавы
вайгеге вулар тунавы
кандар вайге алавы
Жалгыз атты таптаган
Оматсыз куру калавы
деп ошен тип атавек
тортунчу атты карады
менин атым кепсе деп
ичинен тилеп санады
учунчу ат урвунун

сур койон деген аты экен
Алдына купук салваган
Жарышта артта калваган
канаты вар мал экен
Атыгыш кан жарышта
Мооройду алган ал экен
урвун дагы кан экен
Аты чыгын вайге алган
Ооматы артык жан экен
Так атын кайта кеч кирип
Чугум кирип варатат
Ошол кесте калыц эл
кимдин аты кепседа

вашына вак конорден
кимге насип вуйруса
вайге ошонуку вопорден
вопунгон конок уйго варапы
ачка вопдук жоп тиктен
тамактапын апапы
аттарга тартпай куйгуптук
вирчыпарды вирдатын
вир кумардан капапы
оп вой тургап адам жок
вугун коргон эртец жок

ичкенаш вопот озуцку
ичепегиц гумондор
ден капыц эп чуундан
конок уйго кеништи
ат тарын вайпандуу
вее ваштан тогустан
конок уйго сойунган
дуйум оокат даамы
дасторконго койунган
кымыстан арак тартырын
казактын капы кокчо кап

аземин эпдеп артырып
Өмурумдө вир хоргон
Жапгыз кызым Тойу деп
Керней сурнай Тартырып
ырчыларын ырдатып
ырчыга тонду жаптырып
витчип ерин витлетип
кыз отунун ваштатып
ваары катар ырдашып
вирипен отун вирипе
ырдап савак Ташташ

отун купку щаҗ менен
кадыр Тун тоскон эмедей
сапап жылдыс ватырды
уктавай Таҗды атырды
упардай уну щаҗшыган
тугон вой ыры Таҗыган
затыптан чыккан ырчыга
ваҗаты кымкан варчаны
турдон китисти вейм канчаны
эркектен чыккан ырчыга

вирвирден аттты мингисти
тулку ичиктен кийгисти
кан экенин кокчо кан
кандайган элге вилгисти
Эртец менен волгондо
кун шашкеге толгондо
Жарчы ырчы жар айтат
Жар айтканда ден айтат
ваарыц ук ден кен айтат
вайгеге ат кошкондор
аты чыгып оскондор

Ат кепуучу мароого
вирик калвай варгыла
кыз ойунду ваштоучу
ойун постор калгыла
Жарайтчу жарчы оозунан
ушундай соз чыкканда
тойго келген калыц эл
вул каварды укканда
кулукту кошкон чавандос
марону костой чувады
Атывыс чыгар векенден

токтолун мында туравы
муну мындай таштайлы
кала верген ойун пос
апардан соз ваштайлы
катарынан отурун
Нугурун Жоолук ташташты
ойун постор ойлонун
турдулон ойун вашташты
Алты вакан селкинчек
эки экиден тевишин
уйдо жаткан келиндер
вулар дагы келишин

так тамаша ваштаган
кыз ойунду корушун
ойундардын ваарына
вири канвай катышын
кызыгына ватышын
вул дунуйо жалганда
вуга окшогон тойлорду
корвогон адам арманда
муну мындай таштайлы
марооого кеткен чавандос
апардан кавар ваштайлы

Жарышка кулук кошкондо
аты чыгып о скондор
Айтылган вайгелерин
Аты чыкпай калгандар
мостойун куру калышты
Муну мындан таштайлы
Кан манастын элине
Кайтканынан ваштайлы
Отуе кун ойнотун кырк кун
Кыкшылатын токсон кун
Той кылып тогус наргасен

алышты

23

Жуктотун, энчисине
тоо ваштаган мал айдаты
дуңгурогон малга жер жайнаты
кызын куйого узатты
ваатыр манас кавылан
мучого алды виртон мал
Ак купанын вайгесинин
жарымын аты чыкпай калган
дарга жарымын вопун верин
калган жарым вайгеге мучого
алган манды айдатын чо жигит каныке
вопун элине кайт

N5

Инв 297

Чын-Кожонун чатагы жана чуроктун Семетейди издеши

Алты сан элин дем кылып,
Куручун атка энем кылып,
Акун кандын шаарын
Камап алган Чын-Кожо.
Окумсунгон тыңкожо.
Карат аттын оозун имерип,
Куу жигитти арага
Элчи кылып жиберип,
Ойдогу созун айтканы.
Куу жигит башын бурбастан,
Аар кылып турбастан,
Акунга жете келгени.
Ордого элчи киргени
Болгон иштин баарисин
Бирден айтып бергени.
Ага - ини биригип,
Учоо отурган эле Ордодо,
Бир- бирине баш коюп,
Кеңешти салып ортого.
Бул учоону коргондо
Акыл ойлоп Шаштады
Салам айтып буларга
Элчи созту баштады.
Калкы учун кам кылган,
Амансызбы Акун кан.
Элчи кылып жиберди
Жедигер, Нойгут калкымдан.
Канаттуу карат баш кылып,
Сан жеткис кулук салсындейт.
Алтын 1 кумуш жуктогон
Нечен тоону салсындейт.
Чын-Кожого чуроктуу
Колукту кылып, берсин дейт.
Айткан созго консун дейт.

Акункан ата болсун дейт
Изатылды корсун дейт.
Буга маакул болбосо,
Атышар энерге келсин дейт.
Эмне дейсиц Акункан
Чын-кожо, Толтой эр келди,
Каптаган калыц кол келди
Жамгырдай токкон силкелди.
Элчи болуп арага
Куу жигиттей эр келди.
Акункан анда кеп аттат.
Арман кылып, бек аттат,
Тумонбай менен Ажыбай
Акыл салам деп аттат.
Карасакал ак болуп,
Жашым келди токсонбеш,
Кайрылып, келер болсочу
Атаны арман жыйырма беш.
Эч болбосо чынкожо
Кыркбеш жашта келбедиц
Бардык кучту корсотуп,
Карналашып корбодум,
Ажал жетип, кун бутуп
О, мен армансыз болуп олбодум.
Бардык ишке конамун
Аткашарга алым жок
Армандуу кылат турбатбы.
Карыган кезде дутно шок,
Тумонбай менен Ажыбай
Элди багар кезиц бар.
Акылдашып жооцар
Жооп аттар чениц бар.
Уктуцар создун барисин
Болгон иштин шаанисин
Ажыбай анда жооп аттат
Улуусунуп бек аттат.
Калдайган калкты кыйрдырбай
Элге булук саядырбай

Аттканына коному
Чын кожого чуроктy
Колуктy кылып берели.
Сан жеткис жылкы айдатып
Аяктай кебес байлатып,
Канаттуу карат алалы
Калыцына чуроктуне
Торттулук малды айдатып,
Алтын кумуш салалы.
Тынч жаткан элди дурбутбой
Кудалашып калалы
Элмне дейсин Акункан
Жалгыс чурок деп турун,
Кырылып элиц калсынбы.
Элчилинке келишип
Же, чуроктy Чын-Кожо баатыралсынбы?
Бул кабарды укканда
Акункан башы шылк этти
Арбакка чет болдум деп
Эт, журогу зыри этти.
Бул жоруктy корсотпой
Алдамчы дуйно албады
Какатып турган Акункан
Шалдая тушуп калганы.
Каарды Тумон баштады
Жоон аттkан Ажыны
Жутуп ите жастады.
Мындай деп кагып таштады.
Жоон аттkан Ажыбай
Ачык корго кирсецчи
Канаттуу карагат мингиче
Сен атацдын мойнун минсецчи.
Атацдын кору куу жигит
Куубулжуган шум жигит
Мен, сенден кызылдиле жедимби
Кыз чурок берем дедимби
Мен сенин карк алтыньец жедимби
Каркырадай чуроктy

4

Чвенкожодой окумго
Колукту кылам дедимби.
Алгтын башым тургандa
Чаттырбатым сага элимди.
Окумкунгон арамкул
Басатын сенин демиздi.
Чыгаратын элимиздi.
Мункуротун элимди
Карап кылып эперимди
Арамкул сага багынып,
Чуроктy берип жагынып,
Ошонтун кунду коргончо
Туружурбай олотун
Туулбай туна чоготун,
Эгерде кучум жетбесе
Альешып жатып олотун
Сенденкилген кесирди
Такстобоидон коротун.
Деп, ошентип Тумонбай
Ач билектен аларда
Кылычын кындан суурун,
Башын кесип саларда,
Акункан болуп арачы
Элчиге балам олум жок
Чуроктy азыр берсеңда,
Тумонум сенден коонум ток.
Чын кожо-Толтой окумсуп
Калкка салды думонту
Акылдашып королу
Чакырчы балам чуроктy.
Тумонбай аке чакырса
Ордого чурок келгени
Болгон иштин алжатын
Акункан аттып бергени
Кызда болсо Атчурок
Эр ордунда мецерим
Атакмин созтору
Оорутат журок дебегин.
Атанатын чырагым

II Каскак чыгып капыстан
Кайгылуу кунду турамын.
Ой жугуртуп буларга
Бир жагына шылгагын.
Айдай болгон чурокту
Чынкожо баатыр алам дейт,
Жакшылыкча конбосо,
Канакундун элине,
Каран тунду салам дейт.
Айры орноштуу тоо берип,
Ай туяктуу бээ берип,
Ак курсундан зар берип,
Алтымыш кулук айдатып,
Ак кебести байлатып,
Артыкча туулган шерманас
Кадырлаш болгон озумо,
Жалгыз тулу Семеке
Бел куда болгон озумо,
Курандашып ант кылып
Шенди эле созумо.
Кабыгандай шерманас
Бузулган шити ондогон
Жаралганы дунуто
Адамда мындай болбогон.
Аман, эзен эр жетти
Болжолду куну да отту.
Эми Семетей келер дечи элем.
Камынып алар келгиче
Чынкожо каскак озу экен.
Арбагы тирую манаска
Намастай болгон карсыман
Кондуруп сени Таласка
Кутулбадым карсыман.
Душар болуп токсонбеш
Кубаты кетти алдымдын
Арбагы кучтуу манаска
Убадаман жацылдым.

Айлапай-ай чурок
Мушкул ишти эллине
Кантип кабар берилиш
Семейей баатыр текшке
Чынкожо менен толтойго
Айласы жоктон гагындым
Айлапай-ай манаска
Ак гатаман жацылдым.

6

Алпештеп баккан Айчурок
Алдымдагы обогум
Акеудер менин мазатташ
Мен аргасыздан кономун.
Айдай болгон Айчурок
Бул созду мурун укбаган,
Акункандын оозунан
Мындай соз башта чыкбаган.
Чоочуп кетен Айчурок
Кетенчиктей бергени,
Асыл жары семеуди,
Ошондо чурок билгени.
Арбагы кучту шер манас!
Аалемдан чыккан баатыр деп;
Семетей уулу атасын,
Тартып келе жатыр деп,
Угуп жургон укмуштан,
Атагы уру кыргыздан.
Семетейдин дайынын
Акмалап сурап кишиден,
Сыныма чурок толтуруп,
Менин жарым болсо деп,
Отлонуп журчу ичинен,
Ошондо чурок отлонуп,
Оз жагына толгонуп,
Тал жибектей буралып
Семетей тецину дегенге
Ичинен чурок кубанып
Чындай кылып жооп аттып
Сойкомду берип колуна
Чынкожо менин толтойду
Салатын деп жолуна
Акылман чурок жооп аттат
Жооп аттканда деп аттат.
Ажыбай, Тумон эки агам
Акылдашкан оз атам
Калдайган калкты кырдырбай
Чынкожого баратын

Жериме булук салдырбай,
Твенчытып элди салатын.
Кан баласы ал болсо,
Токсон кунду болжосо,
Шиимди кудай оздосо,
Токсон куну камынам.
Анан кокборуну тартырып,
Добул басты кактырып,
Ошендетип келсинде,
Айдай болгон чуроктун,
Анан жузун корсун де,
Токсон куну той кылып,
Коцулго алар ой кылып,
Отуз куну ойнотуп,
Коцулду ачып ойготуп,
Элге кылып дацаза,
Кырк куну кылып таматша,
Чуроктуу анан алсын де,
Дуйнолго эки келбейбиз,
Армансыз болуп калсынде,
Шааниси жок алгандай,
Текиз баатыр ал эмес,
Тапатамдан баргыдай,
Жесир катын мен эмес,
Чуроктон бул соз чыкканда,
Агасы менен атасы,
Ушул жоопту укканда,
Атасы менен тумонбай,
Кинем алып журокко,
Ойлонуп жоон аттканга,
Бираазы болуп чурокко,
Куу жигиттей элчиге,
Кудалыгын билгизип,
Куда тенун кийгизип,
Кудалашып калышты,
Айчурой болуп данакер,
Жакын кылып алысты.
Оорундалды оюм деп,

8

Бул аттканыц акыл кеп
Деп ошентип куу жигит,
ыраазы болуп Акунга.
Жеудирип созду акылга,
Куу жигит андан аттанып,
Ачылып коцул шаттанып,
Оорундалды ишим деп,
Чын кожого мактанып,
Акункандын ал созун
Так ошондой деп аттып,
Куу жигит келди кеп аттып,
Кан шыгайдын чынкожо,
Мердемсиген тыц кожо,
Жедигердин Толтопун,
Чакырып кецеш салды ошо,
Элди коздой баралы,
Токсон куну камынып,
Артыкча туулган чуроктту,
Анан, китин алалы.
Аттканындай камынып,
Учайдан китин келели
Бербес болсо чуроктту,
Азабын колго берели.
Ыраз аттат Атчурок
Кыз шааниси ушундай,
Аттканын баарин кылабыз,
Созундо турса бузулбай.
Деп ошентип баатырлар
Ыраазы болуп чуроккo,
Жетмек болуп тилекке,
Ат кокулун шутушуп,
Ат куйругун тутушуп,
Жазо чаппас эрени
Таамай аткан мергени,
Узак жолдо жарышып,
Тамашаны салышып,
Узоцгусун тебишип,
Бирин бири жишип,
Туяктан чацды бырытып,

Найзаларын кылгытып,
Касаба колдо калкылдап,
Кетип жатат эренцер,
Каражол менен шартылдап.
Мыну мындай таштайлы,
Чуроктон кабар баштайлы.
Кинцик кесип кир жууган
Сактайын туулган жеримди,
Чаптырбай коргоп калайын
Калдайган калыц элимди.
Чарк айланып истейин
Баталашкан тецимди.
Мээнетим жанып мен тапсам
Табайын сенин эбицди.
Жылтырап козум турганда
Чаптырам кантип элимди
Беремин кантип жеримди
Истеп таап келейин
Семетей баатыр тецимди.
Тилимди алса баатырды
Ээрчитип мында келейин
Эрегишкен эки кул
Асабыц колго берейин
Артыкча баатыр мен дейсиц
Кучунду анан коройун.
Олжкатын дедиртип
Ичимден тартпай убайым
Чымындай жанды мен кыйнап
Эл учун кызмат кылайын
Семетейдей баатырды
Тапмайынча келбейин
Коодондо жаным турганда
Эркиндигим бербейин
Деп ошентип Айчурок
Куйбогон жери кул болуп
Кайгысы ичке эньек толуп
Калк учун кызмат кылууга
Акыл ойлоп токтолуп,
Тал чыбыктай ийилип

10 Аккуу кебин кийинип,
Ачуланып чамынып
Жаткан кезде камынып,
Ошентип жаткан чуроккo
Кок мончок Сиңди кип аттат
Туруңду апа бусканыңа
Кандай жорук деп аттат.
Бир уяда тебишкен,
Талашып эмчек эмишкен,
Айчуроктун созторун,
Кок мончок Сиңди кенебес,
Таалаты тайкы болбосо,
Чуроктон мончок кем эмес.
Алтын кумуш зарберип,
Айкаштырып турмушка
Окоо бирдей окуган
Арыптан кайчу сыйкырга,
Баари бирооз болгонсоң
Аны катылган душман жеңеалбас
Абалтан калган Сайт ушул
Эжени Сиңди коро албас.
Керек болсо тулпарга
Кеччи эмес беле жем истеп
Кыз башыңа менен эжеке
Кетесиңби эр истеп.
Кыз туруңду сен бусуп,
Аккуу боло баштадыңа
Карыган кезде атаңды
Жоо колуна таштадыңа.
Ой келди журуп кетчучу
Жоругун чурок кайбосо,
Эл башкарып жайгарган
Аталдын эркек уулу болбосо,
Эмне деп аттыщат.
Бул жоругуңа эл билсе,
Калдайган калкты таншырып
Сутоносуңа сен кимге.
Чыңдык созду эжеке

Жалган айтты дейсиңби
Аныламаным чурок деп
Ишенген кызы сенсиңби.
Туруңду бусуп кеткениң
Карабашка кэз болор
Эр истеп апа сен кетеңи
Калкыңдын алы не болор.
Кыз башың менен эр истеп,
Кылымга калар дастаныңи
Кетипиңди сен бузуп,
Кандайча жорук баштадыңи.
Ай чурок анда кеп айтат
Ачуусу келип бек айтат
Божомолдоп соз суйлоп,
Жалган созту ыгарба
Бир кишиге билгизип,
Душманга сырды чыгарба.
Оозундан кокус соз чыкса
Кабыргаңды согойун,
Кара каныңи тогойун,
Чачыңды кесип аламын,
Ажыратып коркуңон,
Кырк кулач орго саламын.
Аккуу болуп айланып,
Калк учун калды коромун,
Кобуроок эле кечиксем,
Жетимиш кундо келемин.
Деп ошентип Айчурок
Келер кунун аныктап,
Кок мончокту ордуна,
Айчурок кылып орыптап.
Азаптуу башка иштушту
Аракет кылып коройун
Семетей баатыр теңимди,
Элиме алып келейин
Деп ошентип Айчурок,
Чынкожо, Толтой зарпынан,
Учуп чурок жоноду,
Семетей баатыр артынан,

12

Талдын башын сыдырып,
Жер устунон кыдырып,
Агыны катуу суу кечип,
Эчен турлуу жер кесип,
Боот-боот жер коруп,
Бокелу нечен тор коруп,
Кузгун учпас чол менен,
Кайберен журчу тор менен,
Арзайган бийик зоо менен,
Кайберен жургу гоо менен,
Учуп келсе закымдап,
Турет токойго кезигет
Кумдуу чолго келгенде
Кандай жер дуушар келди деп
Ойлонуп чурок эзилет.
Уктабай чурок жол журуп,
Эс албастан мол журуп,
Курданган жузу ~~жузу~~ боз болуп,
Оттартып журок козголуп,
Жерлерди корот токтолуп,
Толасты таппай кайгырып,
Канча кучтон айрылып,
Таман ичпей эс албай,
Эт журогу тынч албай,
Ожунон асып арыктап,
Тапсам деп Талас аныктап,
Кун, тун учкан чуроктун,
Коли канаты талыптыр,
Жол корбогон Айчурок.
Бежинге кетип калыптыр.
Чет Бежиндин боюнда,
Камыштуу колдун оюнда,
Жаткан экен коп жылкы,
Коцурбайдын сур жылкы,
Аныкоруп Айчурок,
Катын-кыздан кеп уккан,
Кан манастын жылкысы,
Карабуурул деп уккан,
Уламадан кеп уккан,

Семетейдин эпылкысы
Кызыл буурул деп укнан
Атаны ганат арман күн
Кайнатам Манас олгондо
Абыке менин Ит Кобош
Айгырын сурдан салганбы
Буурулунан бузулуп,
Сурча болуп калганбы?
Же болбосо бударды
Корган кишин жалганбы?
Деп ошентип ой ойлоп
Семетей таппай бой бойлоп
Ушундетит турганда
Коңурбай кеди эпылкыга
Чоң отук бутта чойкоюп
Коростой мойну койкоюп,
Чоң казандай башы бар
Жаткан иттей кашы бар
Муруту буурул болуптур,
Оң далысы кең экен
Ойроттон чыккан эр экен
Илесси кучту айлакер
Анылга бай неме экен
Душмандагы болбосо
Кайча жашка толбосо,
Тийип алчу эр экен.
Тийип алар күн. болсо
Качып барып кара бет
Калмакка тийди дээр бекин.
Деп ошентип Айчурок
Андай учуп отту эми
Аны кайып кетти эми
Чоң ополдун оюнда
Сары колдун боюнда,
Канатын чурок сылады
Сакалдары бир кучак
Буудайыктык музбурчак
Музбурчакты сыкады

14

Сакалынын агы экен
Сапар кетер чагы экен
Чынкоэна кулдун зарпынан
Тоетойкулдун зарпынан
Ээрчитип барганга
Андан очум алганга
Эныйрма беште болсочу
Эныйрма беш эпашында
Эналуу кара шер экен
Ошондо кудай туш кылса
Тийип алчу эр экен.
Эныйрма беш ~~тен~~ эпаштан откондо
Кырк беш эпашка эпетинде
Мында кудай туш кылса
Тийбей турган эр бекен.
Алтымышга чыкса да
Тийип алар кун болсо,
Качып барып кара бет
Карыга тийди дээр бекен.
Деп ошентип Айчурок
Коцулу кечен болунуп,
Кабырга соогу согулуп,
Купругун кулга чапкылап,
Канатын кунго какпылап,
Кец алаиды сыдырып,
Анжыян менен Ташкенди,
Учуп отту кыдырып.
Ак булуттун алдынан
Кок мунардын устунон
Аныктап жерди корду эми
Тугонгон тоонун цургуктан
Сальнган тоонун тумшуктан
Мунуда Чурок корду эми.
Талас сонун дегенди
Угуп жургон аныстап
Ушуя Талас деп билип
Кумбосту коруп алыстан
Атакемин жерине

Аябай коңул болотун
Талысада канатым
Кыдырып барын коротун
Деп ошентин Атурок
Ак булут менен сызть эли
Кыдырып учуп чыкты эли.
Эр кыдырып болтуруп
Сынына чурок толтуруп
Ар убакыт эле жай
Жайы кышы малга жай
Казып алса кенге бай
Кыштоо жайлоо бар жен
Коңул ашчу жер жен.
Атажем манас кабылан
Тандагандай бар жен.
Жемиши сайдын ташындай
Кендери жатат казылбай
Аккусу колдо куркулдап
Сасында орток, чурок былкылдап
Токойдо булбул сайраган
Арасында гулу бар
Абайлап тыңшап отурсаң
Турду куштун уну бар.
Аттылуу жер кеңколдо
Сол жагы эле оң колдо
Чыргайда элик бакырат
Балдарын ундоп чакырат.
Чокуда улар вишкырат
Тооронпайын ээрчитип
Тузундо доңуз бышкырат
Сулоосун, суусар коп жен
Аркары коп тор жен
Таш капканга тушуруп
Илбесин алчу жер жен.
Ак тереги бир уйдой
Канаттуу бутакта уя салыптыр
Жыгачын кыркан киши жок
Токой болуп калыптыр
Аскада аркар, кулжа отногон

16 Адырын тулку жойлогон
Бардык жерден артынча
Аламда мындай болбогон.
Атагы битик кеҗ Талас
Эжер дегенцей эжер экен
Алтайдан кочуп буй эжерге
Келгендиги эн экен.
Бата, куран урбайбы?
Семеңди истеп келбесем,
Кабыл болуп тилегим
Мен кеҗ Таласты эжердесем.
Кундусундо ӘС албай
Тунуҗкусун утку албай
Семетей оңду эртаппай
Эл кыдырган Айчурок
Талас оңду эжер таппай
Эжер кыдырган Айчурок
Чын кожо менен Толтойго
Салып килген чоҗ думок
Бугун кунго шейшенби
Эртеҗ кунго бейшенби
Атакемдин кумбосун
Кун оңунда коройун.
Каныкей апам ишине
Аябай кожул болойун.
Деп ошентип Айчурок
Кечки Салкын бешимде
Коп токойдун четинде
Кок тиреген чынарга
Уйдой болгон мунарга
Бутагына илинбей
Жалгыз жанга билинбей
Айчурок килип конду эми.
Толукшуп кожул толду эми.
Таптым деп Талас твенчалып
Айдай энузу нур чалып
Куп азыктан таман эжеп
Ойлонуп ичтен далай кеп
Таласка келдим аман деп

Наржагы болот кандай деп
Сут салып чурок бой ~~[illegible]~~ жасып
Самар-катып ой басып
Селетей чыкбай конзулдон
Санаасы нечен болунгон
Таласта омур сурсом деп
Жакшы тушток корсом деп
Чоц бутакка сутонуп
Куш уткуну салды эли.
Уткудан калган Атурок
Мемирен уктап калды эли.
Тацдагы шамал дирилдеп
Суголуп жылдыз биринуп
Торгойлор гусун чалганда
Уктап утку канганда,
Тац агарып болжолдо,
Азан маалы болгондо,
Артыктыгы билинип,
Адам кебин кийинип,
Сууга басып килди эли,
Колун сууга салды эли,
Кол даарат ын алды эли,
Бутун сууга салды эли,
Бут даарат ын алды эли,
Кыл торкодон жаат намас
Атчурок жасып калды эли.
Багылдат окуп алды эли
Мойнуна буурчак салынып
Ирмебей тогуп коз жашын
Алда салса мээрини
Алка кылып олтуруп
Коргошундай эриди.
Атланатын жерицен
Свейынып килген Таласка
Арбагына жалдарап
Куран окуп Манаска
Затыптан артык туулган
Аппак куу болуп кубулган

18

Кереметтуу Айчурок
Алтыенцай канат жарныядап,
Ойку-кайкы калтыядап,
Ак кумбосту коргону,
Ай чурок учуп жоноду.
Жашаган жери Талас деп,
Атасы Отион манас деп,
Учуп жургон укмуштан,
Арыстан манас олгондо
Калк жыйылып мущайып
Кара жерге комгондо
Аксаргылын сойдуруп,
Алты куну эрикбей
Казанасын ойдуруп
Кызыл дилде чачтырып,
Кыямат жолуп ачтырып,
Сары озондун боюнан,
Кул ботосун алдырып,
Кабылан манас кумбосун,
Дацаза кылып салдырып,
Алты мин эркеч бир жыйып
Алты мин эркеч майына,
Кыш кайнатып бек салган,
Алты кылым отсода,
Арстан эрдин кумбосу,
Бузулбасын деп салган.
Жетимин эркеч бир кырып,
Жетимин эркеч майына,
Кыш кайнатып бек салган,
Жети кылым отсода
Жетик эрдин кумбосу
Бусулбасын деп салган.
Кайнатам манас кумбосу
Устунон кайып отпотун
Арбагына чет болуп
Мен жубарынбек кетбейин
Деп ойентип Айчурок
Агарган тоонун алдынан

Наары карай учту дейт.
Алмалуу-Булак, Шумкар таш
Ошол ылдыей тушту дейт.
Кумбостун ылдыей жагынуа
Чаканыраак бос чоку
Ал чокуга конду дейт.
Аккуу кебин колго алып
Аньек адам болду дейт.
Бир кишиге билинбей,
Эжан кишиге корунбой
Кумбоско басып келди дейт.
Атланасын буй карап,
Аябай коцул болду дейт.
Эки тисе бугулуп
Ак кумбоско жугунуп
Чыбыктай бели ийилип
Келиндиги билинип
Атага келин чыркырап
Арманын аттын буркурап,
Манжуга каршы барганда
Душманга жеткен дарманыц
Максатына жете албай
Вейлады мендей балдарыц
Олуу эмес тирусуц
Кок эналым атам эналгагын
Кытайга бардым кыдырып
Ак булутту сыдырып,
Калмакка бардым кацгырап
Канатым талып ал сырап
Атаке сыйлап арбагыц
Боздотбой мендей келиниц
Арстаным атам эналгагын.
Калыцга эжилкы айдатып
Кулунко бакта байлатып
Бакай авам ээрчитип
Атаке озуц барбадыц
Эналгыз семец кошогун
Оз колуц менен албадыц.

20

Акунхандын ызатын
Ошентип ата корбодуң
Ак оргодон шыкалап
Атакем экузун корбодум.
Ажал энетип кун бутуп
Атаны арман кудай ал
Ошондон кийин олбодуң.
Кумбосуңдун сыртына
Санжырганыс чийилген
Кумбосуңдун ичинде
Ноо жарагыңз илинген.
Коромун деп мен келсем
Атланатын атаке
Бос топурак утулгон.
Аламдан истеп апкелген
Кумбосту салган устасын
Калтырбай баарин жазыптыр
Болгон иштин нускасын.
Озу затып болсода
Апакем
Ишинде апа тац калып
Семенди турам таба албай
Коз кайгыйт кылган ишинде
Ракмат апа озуңо.
Семетей уулуң таба албай
Тутанды жалын ичиме
Уркызы чурок келгиче
Ургончко отун кеткенби
Же уч куну мурун отконбу.
Кан кызы чурок келгенче
Калмакка жоого кеткенби
Канча кун мурун отконбу.
Деп ошентип Атчурок
Козунун жашы буркурап
Арманын аттып зыркырап
Жаш баладай болоктоп
Вейлады чурок шолоктоп
Ал ангыча болбостон

Кооч чыкты кенхолдон
Буркурап чаңы тоңэколдон
Аны корун айчурок
Учмакчы болуп камынды
Кишм кебин бекитип
Аккуу кебин жамынды
Боздотбой ата колдо цеп
Шерманастын арбагына жалынду.
Кош канатын сермелеп
Айланып чурок учту эми
Сынап журот асмандан
Келе жаткан кочтоу
Олязада акылман
Артынча туулган эр жен
Карысада кайраттуу
Бул эрсемендин деми жен.
Сан жетпеген жылкыны
Бакай айдап жолго салыптыр
Асмандаги Айчурок
Аванды сынап алыптыр
Кырбеш келин коштогон
Ур кызына окшогон
Чачыне Сулуу озу жен
Кош канатын каккылап
Куйругун кунго сылады
Келе жаткан чачыны
Мунуда чурок сынады
Акмалап туруп суйлошсом
Болду жен кандай кыялы
Аялдык белги жагынан
Эч айыбы жок жен
Оюу, чиюу шинне
Эки колу шок жен
Акмалап журуп асмандан
Уй тиккенин коротун
Торосун кандай визаттайт
Бугада коцул болойун
Торткулдун томон жагына

2/2 Торо манастын тиккен бачыны
Кайнардын кара козуно
Как чынардын озуно
Кооч айдаган жигиттер
Жукту журтка тушурду
Керме тартып ат байлап
Эр семенди кутунду.
Чачыке кереге жатып болжолдоп
Жабык баш жаап ОҢ солдоп
Чийаяк тартып бормочоп
Сыр бакан менен турткулоп
Узугун жатты кош колдоп
Баканы турчу сырдаган
Ашкана жибек чырмаган
Тартып бутун ашкана
Жук коймок болду тактаги
Он эки канат ордого
Алты кертип жук жыйып
Бир тошогу натура
калганы энок кийшыйып
Торго кытай килем тошоду
Макмалдан жен тошогу
Капшытка алтындай килем таштады,
Байкоо салса айчурок
Чачыке бейчеки ишке басбады.
Чачыке ишин болтурун
Сынына чурок толтурун
Ойлонун турун кеп аттат
Кеп аттканда деп аттат.
Атыбы энок ишинин
Артыкча жайты бар жен
Кеҗ кокурок кеҗ соору
Бирокта пейли тар жен
Ошол кесте алыстан
Эр семенди коргону
Сынынан ашык семеҗе
Коҗулук артык болгону
Айбаты артык жараган

Арыстан экен шер экен
Адамдан чыккан эр экен
Ирени жандан башкача
Атбы десем кун экен
Тандагы чыккан нур экен
Кошсо кудай тороме
Атыкко бактым бар экен.
Каздашкан он болботтко
Кармашкан Жерге Сотлоттко
Аныдар суру бар экен
Арыстан суру нак экен
Аты арбак жарболуп
Ишимди кудай ондосо
Кабыл болуп тилегим
Кармаган гулум солбосо.
Кошсом деп истеп келгемин
Тилегиде- тилегим
Жаш тором сага арнадым
Жалганда жалгыс журогум
Ай нурундай торому
Жолунан тосуп алсамбы
Бикирди толук билгизип
Катмана создон салсамбы
Же анда осолдук кылып коёмбу
Сезип калса чачыке
Туболук шылдыц боломбу.
Намысын отлоп Атчурок
Канатын кагып чуктанып
Коркун коруп Семендин
Журогун арнап суктанып
Тандап алган зайыбы
Келиндерден эстуудур
Жал боруп сырды мен аттсам
Тутулгон тутун чечуудур.
Деп ошентип отлонуп
Ак жыландай толгонуп
Мен эми чачыкеге баратын
Сырымды толук билгизип
Эже деп акыл салатын.

24

Акылга бай энан болуп
Маакул тапса кебилди
Узук отлоп эжеким
Табар менин эбилди.
Муну мындай таштатлы
Айчурок менин чачыке
Кездешкенден баштатлы
Мараядай болгон чачыке
Буткон боюм кир болду
Бузулуп энытым тер болду
Басып сууга баратын
Тазаланып алатын
Деп ацентип чачыке
Кермараядай керилип
Сутлоого создон ээринип
Сууга тушту чечинип
Торткулдун томон жагында
Торо манастын тиккен багында
Катнардын кара козунцо
Как чынардын озундо
Жети колдун сазында
Отурду эле корунбой
Чурогун как чынардын башында
Эжени сынап айчурок
Оюна акыл толтурду
Чогултуп чачы китимин
Чурок чынарга барып олтурду.
Жуунуп чачы болгонсоц
Кийетин десе кийим жок
Кудуздай чачы корунуп
Салынарга энолук энок
Жанына келген кишиэнок
Эне басып отпон изи энок
Кийиминен ажырап
Чачынет сулуу болду чок

Менин бел байлаган белим жок
Сырдашып жургон алдыртан
Теңтуш курбу теңим жок.
Капаланып чачыней
Аңдыган бирөө бар окшойт.
Келгеним бирөө кордубу
Коңулун мага болдубу
Кийлидин баарын алдыбы
Туума кылып чачыны
Кайчыга башын салдыбы
Бул кийим эрге кирип кеттиби
Кишим келген жок эле
Же кыргыт ичип оттубу.
Тунжуратып козумду
Же аңдып жургон зерчиби.
Солкулдап суудан туралбай
Кийимсиз утго баралбай
Кийим алып кийуучо
Акыл ойлоп табалбай
Суудан чыкбай олтурун
Кайчыга ичин толтурун
Айласы кетип турганда
Кейиштуу сөзту урганда
Ошондо чурок аккуукебин бекитип
Сүйсалган сулуу кыз болуп
Чачыга сырын айтууга
Коңулу буга туз болуп
Акырын басып былкылдап
Куло багып шыңкылдап
Ачылып сырын айтмакка
Жоон алып кайтмака
Эжекем кийлин бекитсем
Кантер жен дегелин
Коңулго эже кир алба
Сиңдин болом мен сенин
Кийлиң эже кийинчи
Орундалып оюбуз
Душманго болсун куйунчу.

26

Сары алтындай эжеке
Сак саламат журдуңбу
Сагынбай бала суйдуңбу
Эзен аман журдуңбу
Эрмекке бала суйдуңбу
Эр семетей боатырыңз
Тай буурул атын минеби
Чурок тун жайын билеби
Чынконю менен толтойго
Барын уруш салабы
Чурогун тартып алабы
Же чурокту берин толтойго
Намысы жок балабы
Жалдуу байтал мингисней
Жакшы кийим кийгисней
Жазында аштык салдырбай
Кузундо эшн алдырбай
Кызын салды элимди
Сындыраар болду белимди
Ошондуктан эжеке
Сиперге келдим аркалап

кара жанды калкалан.
Куну болун калат деп
коц улуцо албагын
атан турун ант берем
атабыс манас арбагын
орудо беени байлатын
кычкондо тоону айдатын
кололу кумган колгоалын
кол жуугучуц болойун
бедерлу кумган колгоалын
бет жуугучуц болойун
жалган айтсам оцбойун
жети куну сага жатсын,
жетбеген куну мага жатсын
Алты куну сага жатсын
Акыркы куну мага жатсын
кырк жылы кызмат кылайын
кырк жылдан кийин олорсуц
Акылыц болсо эже не
Айткан созко конорсуц

28 Айтчы өтеке кебицди
Табасыцбы өбимди
деген кезте айчурок
Чачыкей чоочун кеттти сопк эпин
Эт журогу болк эпин
сен суудан чыккан суксуцбу
же нерден чыккан жиксицби
Талас талас болгону
Таласка тором конгону
Мындай ухтуш болбоду
Атасынын торундо
Эр истеген оцорбу
Эр албаган эски куц
Сары таман кески куц
Атасынын торундо кон обурут зак болгон
Саамай чачы ак болгон
(~~Эр албаган эски куц~~
~~сары таман кески куц~~)
Ак болоттой торомдун
апган зайбы чачыке

Чурок сендеп кем эмес
Сары таман хески куц
Чачыкеге тец этес
Сенин созуц айтхыдай
Ортоду кишиц мен эмес
Ден ошентип чачыкей
Бупумдан кылганичигин
Бупастатып жамынын
Капра басты чачыке
Этек жецин хагынын
Акундун кызы айчурок
Намысынан оло албай
Кара жерге кирал бай.
Таманын жерден тарталбай
Козунун жашын арталбай
Отурун хал ды айчурок
Эрке катын чачыке
Цйуна барды кызылын
Таза турган чачыке
Цйго хайта барганда
Жаман болду бузунун

Садагасын чаптырып
Өнкосун азыр кактырып
Эл чогулуп дурбоду
Ал ацгыча болбостон
Канчоро менен кул чоро
Кеңколдун башы колмода
Жаткан эле жылкыда
Эр семетей баатырдын
Амандыгын билем деп
Амандашын келем деп
Эки чоро Жарышын
Узоңгусу кагышын
Абасына барышын
Амандашын алышын
Чоролор тура калганда
Ачуусу келген ай чурок
Аябай кунду буркоду
Асманды бу-пут чумкоду
Дубалаган кызыл таш
Ыргытып сууда салды эми

тушаардан карды жаадырып
ачып кунду салды эми
Ошол кесте семетей
чоролорго кеп айтат
Созумду тыкша деп айтат

Бугун куугум кирип кеч болду
эртец сопорго чыкчы кез болду
Камбардын уулу кончоро
Алманбеттин кулчоро
атамдан калган ак шумкар
Табына келген кези экен
эртец таласты боллоп куш салам
Буданыцды булкунтун
эртец менен эрте кел
эрте келсец кун чоро
ак жар ылдый чабарсыц
кара суудан табарсыц
кара суудан таппасац
кец аралдан табарсыц

деп ощептип тапшырып
Куугум кире куп бата
Элдип алды жуп жата
Жумшак тошок пактага
Чачыкей менен семейей
Айкалышып жатты эле
Аркор менен кулжадай
Коп кызыкка батты эле
Тац агарып атханда
Тараза жылдыз байханда
Кечеги коргон чуроктту
Шатемир кызы чачыке
Билем деп бара жатханда
Саамай чачын булайтып
Ак тамагын кылайтып
Чачыкей дип алдынан
Госуп чыкты муну айтып
Айланайын эжеке
Ачык сырым айтайын
Жоон алып хайтайын

Эр семетей баатырыц
Тай буурупатын минеби
Чуроктун жайын билеби
Чын кожо менен толтойго
Барын уруш салабы
Чурогун тартын алабы
Же чуроктуберин толтойго
Намысы жок балабы
Чынкожо толтой деген жоо
Чын тором менен кас экен
Чымчыкты коско меелеген
Чыдагыз мерген маш экен
Эрегишкен эки куп
Око бирдей жаш экен
Акыреттик жаркылын
Ай чуроктуу алам дейт
Армансыз болуп калам дейт
Анан семетейге барам дейт
Таласты талап алам дейт

Жал оорун айткан созумо
уат эже конуцус
Абамдын уулу семецди
убактылуу бериц из
Алида болсо конуцус
Алган жарыц баатырды
Бир айга кучун бериц ис
чыкожо толтой эр жатат
Каптаган калыц кол жатат
Чыцкожону Жецгенде
Намысты алып бергенде
тороцу озуцуско берейин
шиенсец из созумо
Мен куцуц болуп келейин
Ачуулаиба эжекс
Абшир керек адамга
Кошогуцус баатырды
Калк учун сурайм бир айга

Атланатын эжеке
Эр семетей баатырыц
Аргасын мунун табабы
Аташканын алдырын
Же Намысы жок балабы
деген кесте айчурок
Чачыкей турун кен айтат
Ачуусу келин бек айтат
Шайтан сур от кара бет
Шакылдабай нары кет
Бул шайтандан келген элчиби
Же коз байлоочу серчиби
Олбой турун торосун
Сендей куцго берчубу
Чачыцды кесин салайын
айдан ишке салайын
Таманыцды тилейин
Эжек кылын минейин

36 Керек болсо сага эр
Талпак кылын керейин
Уй кайтарган сары таз
Буга алын берейин
Деп ошентип чачыкей
Ач бийектен аларда
Азанка башын саларда
Акундун кызы айгурок
Ак сымантай чайкалын
Адамдан башка байкалын
Коргошундай колкулдон
Сымантай болун молтулдон
Озуна каргыш кеп салды
Кеп салганда деп салды
Эрке катын чачыкей
Абамдын уулу семетей
Талаага чыкса меники
Уйдо калса сеники
Сураганым бербедиц
Айтканыма конбодуц

Эми корупомун козуңо
Туттурам аза озуңо
Жарык кунуң тун кылам
Сени казан асчу куң кылам

Уламадан кен уккам
Олуп кеткен эмедет
Сени озу келди деп уккам

Сурасам бербес торому
Калыска тушсом аламын
Жалынса болбос чачыке
Эми азапка башың саламын
Сонорго эртец барганда
Ак шумкарын салганда
Кара жолдун боюпа
Ак була болуп калбасам
Бу падеп мени аларда
Шумкарын колдон албасам
азапка башын салбасам

38

Андан айла келбесе
Колчук суудан отордо
Кара сууга жетерде
Кара суунун ичинде
Ак балык болуп калбасам
Балык деп басып аларда
Шуткарын колдон албасам
Азапка элиц салбасам
Мындан айла келбесе
Жекенду колдун жеегинде
Шабырлуу колдун гетинде
Кара кучкө кукулдан
Валыр сунгун калбасам
Ку деп кушун салганда
Шумкарын колдон албасам
Элиме алып барбасам
Озуцө тиет кара бет
Окумсун кылган далбасац
Так ошону кылбасам
Айчурок болбой олойун

туулбай тупа чогойун
Шаатемир кызы чачыке
Сактан калчу коройун. —

Токтогул району
с. Боконбаева

1152 сом пр.

Арт. 4803р.

Т.У. 81-01-290-77.

Цена 3 коп.